

Kvalitet i skolen faktablad

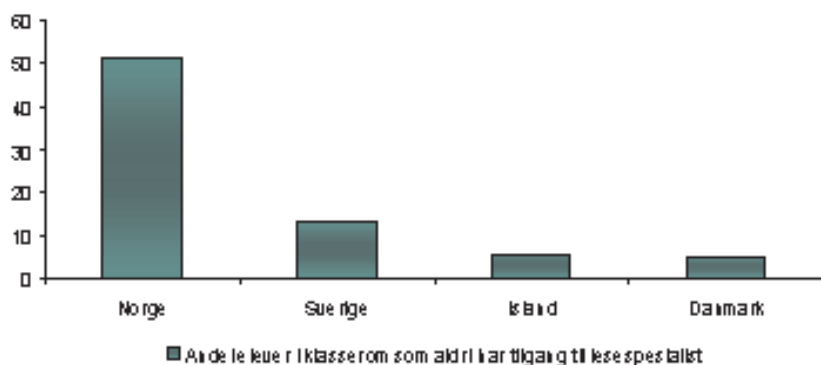
Fakta: Tidlig innsats

For å nå målet om at alle elever som går ut av grunnskolen skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv, må skolen prioritere utvikling av grunnleggende ferdigheter tidlig. Tidlig innsats innebærer at det etableres en kultur for å gripe inn tidlig når problemer avdekkes.

Undersøkelser viser at det har vært en tendens i norsk skole til å "vente og se" i stedet for å gripe inn tidlig i elevenes utvikling og læring. Elever som henger etter i læringsutviklingen tidlig i opplæringsløpet, får ofte ikke nødvendig oppfølging og støtte. I motsetning til Finland der man lykkes man med å gi ekstra hjelp til dem som trenger det tidlig i løpet, for deretter gradvis å redusere andelen som får spesiell oppfølging, øker andelen som får spesialundervisning med klassetrinn i Norge.

De siste årene har det skjedd en positiv holdningsendring blant lærere som underviser i de første skoleårene. Den internasjonale PIRLS-undersøkelsen fra 2001 viste at 51 prosent av lærerne på 4. trinn har som en av sine undervisningsstrategier å "vente på elevens modning" hvis eleven henger etter i leseutviklingen. I PIRLS 2006 er andelen redusert til 25 prosent. Mange kommuner og skoler har også iverksatt tiltak for å bedre innlæringen av grunnleggende ferdigheter de første skoleårene. Likevel er det for mange barn som fortsatt ikke får nok støtte til å tilegne seg de grunnleggende ferdighetene.

For at tidlig innsats skal gi resultater, må elevene som trenger det, få et oppfølgingstilbud av høy kvalitet. Forskning viser at bruk av egne lesespesialister i intensiv leseopplæring for elever som sliter med innlæring av leseferdigheter, gir meget gode resultater. PIRLS-studien avdekker imidlertid at norske elever på 4. trinn i mindre grad har tilgang til spesialistlærere når de har leseproblemer sammenliknet med elever i de andre nordiske landene.

Departementet vil bidra til å rette mer oppmerksomhet, ressurser og kunnskap inn mot tidlig innsats:

- Ressurser til kommunene i forbindelse med en ny bestemmelse som skal gi kommunene ansvar for å forsterke opplæringen i lesing og regning på 1.-4. trinn. Dette vil innebære en 1 mrd. til flere lærere og annet fagpersonell på 1.– 4. trinn, noe som tilsvarer 2000 flere lærere og andre fagpersoner.
- Styrke skolenes mulighet til å tilby god og tilpasset leseopplæring gjennom et bedre kartleggingsopplegg på 1.-3. trinn i grunnskolen.
- Innføre kartlegging av lese- og regneferdigheter på 1. trinn i videregående opplæring slik at elever som står i fare for å avbryte videregående opplæring kan få en bedre oppfølging.
- Utvide timetallet i fagene norsk, matematikk og engelsk med til sammen fem timer fra høsten 2008 på barnetrinnet.

Kvalitet i skolen faktablad

Fakta: Kompetanseutvikling

Nødvendig med god lærer- og skolelederkompetanse

Læreren må ha god faglig og metodisk kompetanse for å kunne motivere og formidle kunnskap med tyngde, trygghet og entusiasme. Dette er en sentral betingelse for elevenes læring. De svake resultatene fra internasjonale undersøkelser må blant annet møtes med lærere som har høy faglig og fagdidaktisk kompetanse, og med gode ferdigheter i organisering og ledelse av elever.

Om lag 40 prosent av lærerne har ikke noen faglig fordypning i fagene de underviser i. Bare om lag en femtedel har fordypning på minst ett år i fagene de underviser i. Andelen norske lærere på 8. trinn med fordypning i matematikk og naturfag ligger langt under det internasjonale gjennomsnittet.

Skoleledelsen betyr mye for læring og læringsmiljø. Rektor og den øvrige ledelsen har ansvar for å sette felles mål og inspirere til felles innsats for å nå målene og vurdere om målene er nådd. Skoleledelsen har en viktig rolle i arbeidet med å bedre kvaliteten på det faglige og pedagogiske arbeidet i skolen. Rektorene har i løpet av den senere tid også fått utvidet ansvar og myndighet, ikke minst av administrativ karakter. I Norge har vi få nasjonale krav ved ansettelse i rektorstillinger sammenlignet med andre land.

Departementet vil:

Etablere et varig system for videreutdanning av lærere

Departementet vil iverksette et varig system for videreutdanning for lærere. Videreutdanningen skal målrettes mot fagområder og tema der det nasjonalt er særlig lav faglig lærerkompetanse, og der det er aktuelt å prioritere videreutdanning i spesialkompetanse, for eksempel i leseopplæring.

I den nye satsingen vil det nasjonalt bli fastsatt hvilke fag som skal prioriteres ut fra behov. Staten finansierer studieplasser for et gitt antall lærere og gir kommunene tilbud om å benytte studieplassene. Det er også aktuelt at staten dekker en andel av vikarutgiftene. Det forutsettes at kommunene også bidrar med dekning av vikarutgifter. En nærmere utforming av satsingen skal drøftes med KS og arbeidstakerorganisasjonene.

For at videreutdanningen skal få størst mulig virkning for lærernes arbeid, skal den i stor grad være praksisorientert. Videreutdanningen av den enkelte lærer må være en del av skolens totale kompetanseutvikling.

Skolelederutdanning for rektorer

Departementet vil styrke rektorenes evne til å håndtere oppgavene som rektorene har ved å innføre skolelederutdanning for alle nytilsatte rektorer. Utdanningen skal ha et omfang på 30 studiepoeng og den skal gjennomføres innenfor en periode på maksimalt to år. Opplæringen skal være knyttet til rektors praksis på egen skole. Det skal legges mest vekt på den faglige og pedagogiske ledelsen. Utdanningen skal være en del av en masterutdanning i skoleledelse. Om lag halvparten av dagens rektorer ikke har formell kompetanse i skoleledelse. Tilbudet om opplæring vil derfor også bli gitt til denne gruppen.

Staten dekker kostnadene for studieplassene, og kommunene og fylkene dekker kostnadene ved eventuelt ekstra tid til ledelse mens rektor deltar i lederopplæringen.

Kvalitet i skolen faktablad

Fakta: Tette hull i Kunnskapsløftet

Læreplanene i Kunnskapsløftet har kompetansemål i fag etter (2.), 4., 7. og 10. trinn og etter hvert trinn i videregående opplæring. Kompetansemålene angir hva elevene skal kunne etter hvert av disse trinnene. Gjennom Kunnskapsløftet er det innført følgende grunnleggende ferdigheter som er reflektert i kompetansemålene i fagene:

- å kunne uttrykke seg muntlig
- å kunne uttrykke seg skriftlig
- å kunne lese
- å kunne regne
- å kunne bruke digitale verktøy

Læreplanene krever mer av det lokale nivået enn tidligere planer, og gir større frihet i hvordan undervisningen skal organiseres og hvilket lærestoff som skal formidles. Et av målene med de nye læreplanene er at lokalt arbeid med læreplaner og lærestoff vil gi økt fagdidaktisk kompetanse hos lærere og på skolene.

Kunnskapsløftet er nylig innført og det empiriske grunnlaget er derfor foreløpig for svakt til å fastslå status i det lokale arbeidet med læreplanene. En studie av lokale planer slik de forelå våren 2007, viser imidlertid at mange kommuner har hatt problemer med å omsette de nasjonale planene til gode praktiske dokumenter lokalt. Utdanningsdirektoratet har gått gjennom et tilfeldig utvalg av lokale planer, og gjennomgangen viser at flere skoler har behov for veiledning, blant annet om forholdet mellom lokalt ansvar for læringsinnhold og den nasjonalt definerte kompetansen i læreplanenes kompetansemål.

Læreplanene slik de foreligger i dag uten veiledning medfører noen problemer:

- Store variasjoner mellom kommuner og skoler i kvaliteten på de lokale planene, og dermed også innholdet i opplæringen.
- Kompetansemål kun for noen trinn kan føre til ulik progresjon i fagene på ulike skoler, og elever som skifter skole kan risikere å gå glipp av sentrale emner i fagene.
- Dårlig ressursutnyttelse ved at alle lager sine egne varianter av de nasjonale planene fra bunnen av.

Regjeringen vil gi mer veiledning i arbeid med læreplaner:

- Legge ut kvalitetssikrede eksempler på gode lokale planer før skolestart høsten 2008
- I løpet av høsten 2008 gi ut en veiledning om hvordan kommuner og skoler kan jobbe med å legge opp undervisningen i tråd med læreplanene
- Lage veiledende læreplaner som er brutt ned på trinn. Fagene som er gjennomgående i hele grunnopplæringen vil komme først. Disse planene skal inneholde mål for hvert trinn og elementer av innhold som kan knyttes til de ulike målene. Planene skal ikke være heldekkende.

Kvalitet i skolen faktablad

Fakta: Tettere oppfølging

Fra 1980-tallet har opplæringslovgivningen på forskjellige måter utvidet det lokale handlingsrommet. Kunnskapsløftet forsterker denne utviklingen. Samtidig er det forholdsvis store variasjoner i hvordan kommunene ivaretar sitt ansvar for kvaliteten i opplæringen. Kommunene har på mange områder ikke et godt nok informasjonsgrunnlag for å følge opp opplæringen. Gjennom felles nasjonalt tilsyn er det avdekket at mange kommuner og fylkeskommuner ikke har forsvarlige systemer for å vurdere om opplæringsloven blir oppfylt og for å følge opp resultatene av slike vurderinger. Tilsynet i 2006 viser at 38 av 55 kommuner som har vært underlagt tilsyn, ikke har gode nok systemer eller mangler systemer for kontroll av egen virksomhet på opplæringsområdet. Dette kan være uheldig, ettersom det er sammenhenger mellom elevenes læringsutbytte og i hvilken grad skolens resultater følges opp systematisk. Undersøkelser viser også at mange rektorer har problemer med å tolke og bruke resultatene fra nasjonale prøver og andre kartlegginger i skolens utviklingsarbeid.

I den offentlige debatten om resultatene fra de siste internasjonale undersøkelsene har mange lærere og rektorer vært opptatt av at tiden på skolene ikke utnyttes godt nok, og at arbeidet ikke er organisert godt nok for å oppnå best mulig læring for elevene. Observasjoner i klasserom viser også at mye av undervisningstiden går med til aktiviteter som ikke er knyttet til læring. Dette tyder på at det er nødvendig å se nærmere på bruken av tid og organisering av opplæringen.

Det er behov for tettere oppfølging av den enkelte skole fra kommunalt holdt, og av den enkelte kommune fra statlig hold. Det er mye å tjene på at statlig nivå i større grad tar på seg oppgaven med å utvikle felles verktøy og veiledninger til bruk lokalt. Det er ikke god ressursutnyttelse at alle kommuner eller skoler skal utvikle planer og lokale opplegg som bygger på mange av de samme elementene.

Regjeringen vil:

- Kartlegge lærernes tidsbruk og sette ned en arbeidsgruppe som skal vurdere hvordan man kan bruke tidsressursene i skolen mest mulig effektivt for å oppnå bedre læring
- innføre nasjonale prøver i lesing og regning på 9. trinn fra 2010 og etablere et system der det med mellomrom avholdes utvalgsprøver i ulike andre fag og ferdigheter på ulike trinn.
- støtte skoler og skoleeiere med bruk av verktøy for lokal kvalitetsvurdering
- etablere ett veiledningskorps som skal støtte skoler og skoleeiere med spesielle utfordringer
- legge frem forslag til endring i opplæringsloven som presiserer at skoleeier årlig skal legge frem en rapport om tilstanden i egne skoler.
- forbedre det statlige tilsynet. Det satses også på forbedret veiledning fra nasjonale myndigheters side om hvordan lovverket generelt sett er å forstå.

Utarbeidet av:
Kunnskapsdepartementet
Juni 2008

www.kunnskapsdepartementet.no